

Poznaj marzyciela

Bibliografia:

- Źródło: Hanna Januszewska-Moszyńska, *Dał*, „Świerszczyk” 1993, nr 3, s. 16–17.

Poznaj marzyciela

Statek piracki

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Marzenia stanowią nieodłączny element życia człowieka. Rozmyślanie o pragnieniach, nawet tych najbardziej nierealnych, pobudza naszą wyobraźnię, pozwala oderwać się o trudów i monotonii codziennego dnia, wprawia w dobry nastrój.

Polecenie 1

Zastanów się, czy lubisz marzyć. Następnie uzupełnij zdania.

- Chciałabym.../ Chciałbym...
- Mogłabym.../ Mógłbym...

Rozmawiając o marzeniach i pragnieniach, często używamy wyrazów nazywających czynności, które mogłyby się wydarzyć, np. poszedłby, pojechałabym, zwiedzilibyśmy. Są to czasowniki w trybie przypuszczającym. Ich charakterystycznym elementem jest cząstka -by z końcówką osobową (np. -bym, -byś). Podczas używania tych czasowników należy pamiętać o zasadach prawidłowego akcentowania.

Ważne!

Mocniejsze wymówienie jednej z sylab wyrazu nazywamy akcentem wyrazowym.

W języku polskim akcent zazwyczaj pada na przedostatnią sylabę w wyrazach wielosylabowych, np. czy-**ta**-my, **pi**-szę. Wyrazy jednosylabowe mają swój własny akcent (rzeczowniki, czasowniki, np. kot, ma) albo nie są akcentowane (np. nie, się, na, od, o).

Niektóre wyrazy w języku polskim są akcentowane nietypowo:

a) na ostatnią sylabę pada akcent w:

- [skrótowcach](#), np. PKO (pe-ka-**o**), SKS (es-ka-**es**);
- rzeczownikach jednosylabowych, np. płot, dom;
- niektórych wyrazach obcych, np. [tournée](#) (tur-**ne**);

b) na trzecią sylabę od końca pada akcent w:

- rzeczownikach pochodzenia obcego zakończonych na -ika, -yka, np. **mu**-zy-ka;
- czasownikach w 1. i 2. osobie lm. czasu przeszłego, np. prze-czy-**ta**-li-śmy;
- czasownikach w lp. oraz w 3. osobie lm. trybu przypuszczającego, np. za-**gra**-ła-bym;

c) na czwartą sylabę od końca pada akcent w czasownikach w 1. i 2. osobie lm. trybu przypuszczającego, np. śpie-**wa**-li-byś-my.

Zapamiętaj!

Akcent w czasownikach w trybie przypuszczającym pada na trzecią sylabę od końca w 1., 2., 3. osobie liczby pojedynczej i 3. osobie liczby mnogiej oraz na czwartą sylabę od końca w 1. i 2. osobie liczby mnogiej.

Akcent – tryb przypuszczający

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Ćwiczenie 1

Przeanalizuj odmianę czasownika *marzyć* w trybie przypuszczającym. Pogrubiona czcionka oznacza sylabę akcentowaną, którą wymawiamy z większym naciskiem.

Przeczytaj wyrazy z właściwym akcentem. Policz, na którą sylabę od końca pada akcent.

Liczba pojedyncza:

1. **marzy**łbym/marzyłabym
2. **marzy**łbyś/marzyłabyś
3. **marzy**łby/marzyłaby.

Liczba mnoga:

1. **marzy**libyśmy/marzyłybyśmy
2. **marzy**libyście/marzyłybyście
3. **marzy**liby/marzyłyby.

Polecenie 2

Przeczytaj ponownie na głos odmianę czasownika *marzyć* w trybie przypuszczającym, zwracając uwagę na akcent.

Zapamiętaj!

Cząstki **-bym, -byś, -by** itd. piszemy łącznie z czasownikiem w formie osobowej, jeśli występują **po** nim, np. *mógłbym, wzięłabym*.

Te same cząstki piszemy rozłącznie, jeśli występują przed czasownikiem, np. *bym obracał, by tłukł*.

Pisownia cząstki -by

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Jak pięknie przeczytać wiersz?

Polecenie 3

Przeczytaj wiersz *Dal*. Pamiętaj o właściwej intonacji. Zwróć uwagę na znaki interpunkcyjne: przecinek, myślnik, wykrzyknik, dwukropek, nawias, kropkę.

” Hanna Januszewska-Moszyńska

Dal

Czasem, gdy wstać mi się nie chce,
bo świt jest szary i zimny,
to chciałbym, wiecie, zbudzić się,
choćby na krótko – kimś innym.

Miałbym kudłaty, rudy łeb,
nie blond jak jakiś kurczak,
płynąłbym łajbą piracką – het,
banderą wichur by furczał!

A na banderze: czaszka i
na krzyż piszczele – dwa gnaty,
i ta bandera tłukłaby
nad moim łbem kudłatym.

Nikt by nie wołał: 'Sprzątnij!', 'Wróć!',
'Włóż sweter!', 'Weź ciepły szalik!'.
Po oceanach mógłbym pruć
wciąż dalej, dalej, dalej.

Ciałbym [cyklony](#) rufą w pól,
bez szala i rozpięty,
i wicher by mi skórę tłukł
od szyi aż po pępek.

Ster bym obracał, rwąc przez [szkwał](#),
aż łapy bym zakrwawił.
Lecz z łap skrwawionych bym się śmiał
i strachem bym się bawił.

I pchałbym się pod szum, pod wiatr,
wciąż naprzód, wciąż donikąd,
w nieznany świat, w daleki świat
z burzami i z muzyką.

Lecz budzik (szelma – wie, co mus!)
wdarłby się w dziki cyklon.
Wtedy bym szybko zmienił kurs –
w siebie z powrotem wniknął.

Więc oczy bym otworzył i
zobaczył to, co zawsze:
podłogę, okno, szafę, drzwi,
codzienne, zwykłe, nasze.

Wtedy już mógłbym szybko wstać,
wypić codzienne mleko,
lecz musiałbym się cicho śmiać,
jak ktoś, co był daleko.

A potem wdziałbym sweter (niech!),
wziąłbym ten głupi szalik,
bo wszystko nic i pusty śmiech,
gdy się przybywa z dali.

Źródło: Hanna Januszewska-Moszyńska, *Da!*, „Świerszczyk” 1993, nr 3, s. 16–17.

Ćwiczenie 2

Wyszukaj w wierszu czasowniki w trybie przypuszczającym. Zapisz je poniżej lub w zeszycie.

Ćwiczenie 3

W wyróżnionych czasownikach w trybie przypuszczającym zaznacz kolorem zielonym sylaby akcentowane, a czerwonym nieakcentowane.

 zielony

 czerwony

Czasem, gdy wstać mi się nie chce,
bo świt jest szary i zimny,
to chciał bym, wiecie, zbudzić się,
choćby na krótko – kimś innym.

Miał bym kudłaty, rudy łeb,
nie blond jak jakiś kurczak,
pły nął bym łajbą piracką – het,
banderą wicher by furczał!

A na banderze: czaszka i
na krzyż piszczele – dwa gnaty,
i ta bandera tłu kła by
nad moim łbem kudłatym.

Nikt by nie wołał: „Sprzątnij!”, „Wróć!”,
„Włóż sweter!”, „Weź ciepły szalik!”
Po oceanach mógł bym pruć
wciąż dalej, dalej, dalej.[...]

Źródło: Hanna Januszewska-Moszyńska, Dal, „Świerszczyk” 1993, nr 3, s. 16–17.

Polecenie 4

Zapoznaj się z nagraniem recytacji wiersza *Dal*. Rozstrzygnij, czy twoja interpretacja głosowa bardzo się różni od wersji aktora. Dlaczego? Zapisz swoje spostrzeżenia.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DIF0Eptrh>

Wiersz *Dal* czyta Krzysztof Kulesza

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., tylko do użytku edukacyjnego.

Nagranie recytacji wiersza przez aktora.

Ćwiczenie 4

Opowiedz na poniższe pytania. Zanotuj swoje spostrzeżenia poniżej lub w zeszycie.

- Kim jest podmiot liryczny?
- O czym marzy?
- Co lubi?
- Czego nie lubi?
- Jaki jest? Nazwij jego cechy charakteru.
- Dlaczego godzi się na sweter i na 'głupi szalik'?
- Co czuje podmiot liryczny? Nazwij te emocje.

Ćwiczenie 5

Zaznacz prawidłowe dokończenia zdania.

Tytułowa **dal** symbolizuje...

marzenia.

wyobraźnię.

wyprawę do krainy marzeń.

rodzinną wycieczkę statkiem po zatoce.

pływanie łodzią podwodną.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 6

Uzupełnij tabelę, wstawiając podane wyrazy i wyrażenia w odpowiednie miejsca.

Dal	Codziennosc
łajba piracka, bandera, cyklon	<input type="text"/>
kudłaty, rudy łeb	<input type="text"/>
<input type="text"/>	bezpieczeństwo
<input type="text"/>	ciepły szalik, sweter
przygoda	<input type="text"/>
wolność	<input type="text"/>

bez szala, rozpięty

obowiązki

nuda, rutyna

ryzyko

blond włosy (jak kurczak)

pokój (podłoga, okno, szafa, drzwi)

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij, gdzie znajduje się tytułowa dal. Uzasadnij swoje zdanie, przywołując odpowiednie fragmenty wiersza.

Ćwiczenie 8

Zaznacz prawidłowe objaśnienie powiedzenia **odejść w siną dal**.

- Odejść wieczorem.
- Odejść z siniakiem na kolanie.
- Odejść bardzo daleko, nie wiadomo gdzie dokładnie.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 9

Zaznacz prawidłowe objaśnienie powiedzenia **kogoś ogarnął pusty śmiech**.

- Ktoś roześmiał się lekceważąco wobec czegoś lub kogoś.
- Komuś zrobiło się przykro.
- Ktoś niespodziewanie otrzymał dobrą wiadomość.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 10

Przyporządkuj podane słownictwo do właściwych kategorii.

Wyrazy bliskoznaczne do słowa **dal**

Wyrazy bliskoznaczne do słowa **wiatr**

Wyrazy bliskoznaczne do słowa **łódź**

oddalenie

sztorm

bryza

szkwał

odległość

korab

statek

huragan

łajba

wicher

widnokraż

łódka

jacht

dystans

przestrzeń

cyklon

tajfun

Ćwiczenie 11

Połącz podane związki frazeologiczne z objaśnieniami.

ósmym cudem świata

obrazić się, gniewać na wszystkich w swoim otoczeniu

stary jak świat

umrzeć

do odważnych świat należy

ktoś obyty w świecie, często podróżujący

okno na świat

o kimś/czymś pięknym, wspaniałym

przenieść się na tamten świat

osoby śmiałe i odważne osiągają więcej, odnoszą sukcesy

boczyć się na cały świat

istniejący od zawsze, bardzo stary

światowy człowiek

coś, co umożliwia kontakt ze światem

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 12

Odszukaj w wykreślanie wyrazy z wiersza. Kliknij pierwszą literę znalezionej wyrazu i trzymając naciśnięty przycisk myszki, przeciągnij kursor do ostatniej litery tego słowa.

N	H	B	R	E	T	S	Z	B	P
M	L	A	C	Z	M	M	U	O	Z
C	L	R	M	G	E	D	L	F	H
J	E	E	L	S	Z	K	W	A	Ł
S	L	D	K	I	A	U	C	M	D
F	Z	N	K	O	N	B	R	F	D
C	F	A	E	D	E	A	J	O	K
E	T	B	L	S	L	K	E	A	N
Y	R	E	Y	I	C	R	E	C	Ł
O	G	E	I	A	K	T	A	R	O

- MLEKO BUDZIK OCEAN DAL SZKWAŁ ŁAJBA
 BANDERA SZALIK STER

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 5

Napisz opowiadanie o niesamowitej wyprawie, w którym wykorzystasz wyrazy z poprzedniego ćwiczenia.